

Pomen OVSE pred petnajstimi leti in danes[©]

Predsedujoči OVSE: dr. Dimitrij Rupel

Malokdo se spominja ali ve, kako usodno je Slovenija povezana z *Organizacijo za varnost in sodelovanje v Evropi* (OVSE) oz. njeno predhodnico, *Konferenco za varnost in sodelovanje v Evropi* (KVSE). S tem ne mislim le dejstva, da so nas v to obširno mnogostransko konferenco/organizacijo povabili že zgodaj po priznanju. Slovenijo so za opazovalko sprejeli v Pragi 31. januarja 1992, za redno članico pa v Helsinkih 26. marca istega leta, nekaj dni pred formalnim priznanjem ZDA. Takrat sem bil član prve slovenske demokratične vlade in to so bila važna potrdila za naš nadaljnji razvoj. Tudi ne mislim tega, da je Slovenija izkoristila za mednarodno uveljavitev dva pomembna sestanka KVSE, septembra 1990 v New Yorku in novembra 1990 v Parizu. Septembra sem se na konferenco pritihtapil kot član avstrijske delegacije (ki jo je vodil Alois Mock), novembra pa so me povabili v jugoslovansko delegacijo, ki jo je vodil Borisav Jović. V Parizu sem priredil novinarsko konferenco, na kateri sem ministrom KVSE razdelil važen dokument: »Memorandum o stanju jugoslovanske krize in o namerah Republike Slovenije«. To so Beograjčani razglasili za velik škandal. Na KVSE sem v različnih časih sodeloval kot predstavnik treh različnih držav, kar je najbrž svojevrsten dosežek.

Slovenija je na začetku, v letih 1990 in 1991, pred napovedjo neodvisnosti poskušala doseči sporazum z Beogradom in drugimi republikami v Jugoslaviji. Tako sem takoj po osamosvojitveni vojni (in ko se še ni dobro razplamtela vojna v drugih delih Jugoslavije) v *Demosu* predlagal, naj bi Jugoslavijo uredili kot nekakšno »mini-KVSE«. Predlagal sem, naj bi ustanovili »Konferenco o varnosti in sodelovanju jugoslovanskih republik«, katere članice bi bile samostojna Slovenija, Hrvaška in »centralna Jugoslavija«.

Dejansko je bila tedaj KVSE tesno povezana z revolucionarnimi in reformističnimi gibanji v Srednji in Vzhodni Evropi. Spominjam se enega prvih Demosovih »zarotniških« sestančkov v neki hribovski gostilni. Na tem sestanku me je zelo prevzel nastop Franca Zagožna. Njegovo razmišljanje je bilo približno takšnole: »Pod okriljem KVSE se začenja preureditev Evrope. Takoj se moramo povezati s KVSE, saj vrata, skozi katera lahko stopimo v svobodo, ne bodo dolgo odprta.«

KVSE je bila morda revolucionarna organizacija proti svoji volji. Gotovo si podpisnika Helsinške sklepne listine Brežnjevi ali Tito leta 1975 nista predstavljala, da ju bodo na odru zgodovine kmalu zamenjali glasniki »glasnosti in perestrojke«, poljske *Solidarnosti*, češke *Listine 77* in slovenske *Nove revije*. Gotovo pa je bila KVSE sopovzročiteljica evropske integracije, pretrgane železne zaves in razdora Berlinskega zida. Brez nje morda ne bi bilo novih demokratičnih držav in najbrž ne bi prišlo do velike širitve EU in NATO leta 2004.

KVSE in kasneje OVSE je bila namera žrtev svojega uspeha. Pred širitvijo NATO so jo ponekod imeli za alternativno, milejšo obliko varnostne povezave. Na Zahodu so se morda bolj kot na Vzhodu zavedali njene eksplozivne moči na področju »tretje košare«, torej na področju človekovih pravic, demokracije in volitev. V resnici so bile najbolj odmevne pa tudi najbolj kritizirane akcije KVSE/OVSE, ki so bile povezane z opazovanjem volitev in s

spričevali, v katerih so zapisane pozitivne in negativne ocene posameznih volilnih dosežkov. Ponekod so prav alergični na OVSE, ker se »meša« v ustaljene politične navade in vznemirja skupine na oblasti.

Ponekod imajo OVSE za »čakalnico« ali »vadnico« na pol poti do NATO ali EU. V tem je OVSE podobna Svetu Evrope, ki se nam je nekoč zdel višek stvarstva, pa smo ga – ko smo se začeli ukvarjati z EU – nekoliko zanemarili. Vendar moramo biti previdni in realni: nekatere članice OVSE ne bodo nikoli postale niti članice NATO niti članice EU. Vendar nas je vseh skupaj 55 držav, kar je *milijardna množica ljudi* in velikanski politični potencial tudi za prihodnost. Letos nam je uspelo urediti nekaj zoprnih tehničnih in organizacijskih problemov (članarine, proračun, generalni sekretar), kar nas uvršča med boljše mednarodne organizacije. Če bomo ugotovili, da smo dosegli, kar je bilo mogoče doseči glede približevanja Vzhoda in Zahoda, bomo v drugem koraku ugotovili, da se na dnevni red evropskega človeštva postavljajo tudi drugi izzivi, ki jih je nemara najlažje rešiti ravno v okviru OVSE. Mislim na t.i. *dialog kultur in civilizacij*, ki ga potrebujejo tako Židje kot kristjani in Muslimani. Za Slovenijo je ta snov posebej važna, saj živimo nedaleč od središč muslimanske kulture in od tistega dela Vzhoda, ki ga ne imenujemo brez razloga Bližnji Vzhod.

OVSE ima nekatere enake značilnosti in težave, kot jih ima Evropska unija oz. evropska skupnost. Povezani smo na paradoksalen način, saj je jedro naše povezave mnogovrstnost, naše vezivo pa so razlike. Razlike niso znane kot najbolj zanesljivo vezivo, vendar smo se po vseh skušnjah in skušnjavah z avtoritarnostjo in diktaturami navadili živeti z njegovo pomočjo. V OVSE sobivata dve »šoli«: idealizem, ki zagovarja človekove pravice, demokracijo in samoodločbo; in realizem, ki daje prednost ravnotežju, stabilnosti in državni suverenosti. Tudi to nasprotje je realnost našega sveta, s katero se moramo spoprijeti. V okviru tega spoprijema bomo nemara našli definicijo terorizma in pravila, ki bodo dovoljevala reševanje manjšinskih ali narodnih stisk preko državnih meja.

Slovenija te dni doživlja OVSE v znamenju kritike prometnih zastojev in stroškov za ministrsko konferenco, kar pomeni, da smo se varno oddaljili od glavnih skrbi OVSE. Še bolj pomembno pa je, da Slovenija s predsedovanjem OVSE (ki ga v duhu njene humanitarne tradicije predstavniki slovenske države opravljamo brezplačno) izkazuje *državno zrelost*. V OVSE (pa najbrž še kje drugje) dokazujemo, da nam ne gre le za svoje interese, ampak skrbimo tudi za druge. Letos smo se v OVSE (relativno uspešno) brigali za Kirgizijo in Ukrajino, za Gruzijo in Moldovo, za Armenijo in Azerbajdžan, predvsem pa za Kosovo. Zasedli smo sedež za veliko mizo svetovne politike. Ko bi bil prazen, bi nas pogrešali. Slovenija je postala nepogrešljiva.

Dr. Dimitrij Rupel je minister za zunanje zadeve Republike Slovenije ter predsedujoči Organizaciji za varnost in sodelovanje v Evropi.